

ЦРКВА И ЊЕН ИДЕНТИТЕТ

Утицај римокатоличке и протестантске теологије на православно богословље, нарочито у последња два века, прети да промени, како тумачење истина Хришћанске вере, тако и поимање самог Хришћанства. Моралистички приступ спасењу човека који неминовно условљава и појаву индивидуализма у начину живота, као и јуридикског богословља, што је типично за западно Хришћанство, жели да обезвреди не само светоотачки приступ спасењу човека и света, већ и сам начин живота људи, а посебно постојање хришћанства као Цркве.

Наглашена индивидуалност као хришћански начин живота, која је продукт моралистичког и јуридикског односа човека према Богу и свету као и присутност секуларизама у оквиру пре свега протестантског схватања Хришћанства исто поистовећује са идеологом. Због тога је протестантизам толико обезличио Цркву да се његова еклисиологија пре заснива на различитим друштвеним идеологијама него што Цркву види као заједницу посебног типа. Поједине протестантске заједнице зато су и уређене на основу савремених друштвених модела, као што су капитализам, комунизам итд. Овакво схватање Цркву поистовећује са друштвом и на тај начин је чини реално непостојећом а Хришћанство види као идеологију.

С друге стране католичка еклисиологија скоро да се поистоветила са социологијом. И то због тога што се на западу израз Црква већ одавно поистоветио са једном врстом државног уређења. Међутим, поред присутног индивидуализма у животу људи који све мање потребује било какву врсту заједнице за изражавање човека, битно су се променили и основни елементи старе средњовековне католичке друштвене заједнице. Еклисиологија која је извирала из постојања Цркве као једне организоване заједнице која је имала своје законе и своју етику која је и давала у многome валидност тим законима, као и своју идеологију и управу, данас све више нестаје под притиском нових идеологија које радикално мењају све старе етичке системе а самим тим и законе. Због тога је и њена еклисиологија

све неодређенија, или тачније заснива се на изналажењу метода за организовање Цркве колико толико на старим принципима.

Под утицајем ових схватања Цркве и њеног идентитета, дешава се да и Православни богослови о Цркви говоре на исти начин, често само комбинујући ова два приступа. С друге стране, у православним Црквама које се налазе у бившим комунистичким земљама, све је више преношења од појединих људи који не познају довољно теологију западног модела у црквеној пракси, и то баш оних који се тичу социјалне делатности Цркве, те се на тај начин за њих њен идентитет све више везује за ту социјалну делатност. Црква почиње да се третира као једна хуманистичка организација националног опредељења. С друге стране, дубоко усађена свест код православних народа да Црква ипак није једна обична историјска организација, као и његова приврженост за богослужење, све више ствара пометњу око одређивања идентитета Цркве. Ако овоме додамо још и чињеницу да у православљу постоји и врло жив монашки начин живота који сам по себи такође намеће једно виђење сустине Цркве, проблем еклисиологије постаје све сложенији, али и све савременији. С тога у православној богословској литератури постоји данас много различитих, међу собом чак и контрадикторних, гледишта о томе шта је то Црква.

Међутим, потреба да се расправља о овом проблему данас је више него очигледна. Тим пре што правилно одређивање Цркве представља услов, не само за правилну теологију, већ и за Црквену организацију без којих је угрожено и само њено биће. Зато овај чланак има за циљ да укратко укаже на то шта се подразумевало под именом Црква у свести пре свега православних верника. На основу тога ћемо у наставку моћи да одредимо и њен идентитет.

ЛИТУРГИЈА КАО ПОЈАВА ЦРКВЕ

Није ни мало случајно да се код свих хришћанских, а пре свега православних, народа до дана данашњег употребљава једно исто име за храм и за Цркву - црква. Будући да је храм место на коме се окупљала Црква, тј. сви хришћани једнога места ради служења, пре свега, Св. Литургије, ова на први поглед

безначајна чињеница у одговору на наш проблем може бити од великог значаја. Јер, ако имамо у виду поред осталог и то да се у свести православних хришћана до дана данашњег задржало мишљење да се у Цркву иде када се иде у храм на Литургију, Службу, јасно је да се постојање Цркве пројављује пре свега на Служби, на Св. Литургии. Отуда су и храмови од најранијих времена у Хришћанству и добили име црква.

С друге стране, сама структура цркава, како код православних, тако и код католика раније, је увек имала литургијску форму. Њен архитектонски положај, окренута је од Запада ка Истоку, као и сама њена подела на олтар, лађу Цркве и припрату, више него убедљиво указује, не само на Литургију ради које је грађена, већ и на структуру саме Св. Литургије на основу које је храм и конструисан: свештенство-народ - оглашени који су окренути ка Истоку у молитви Богу. Ако овоме додамо још и то да је стара пракса идења у Цркву на Литургију подразумевала да се тамо носе и приносе дарови узети од света који нас окружује, што је на сву срећу још увек присутно по нашим селима, јасно је да је хришћански народ пројављивао себе као Цркву у литургијском догађају приношења дарова Богу.

Међутим, у Цркви се није служила само Литургија. И друге радње које су се тичале живота хришћана обављане су у њој као на пример: крштење, руко-положење, јелеоосвећење, венчање, погреб и др. Како онда да Црква није добила свој идентитет у односу на неку другу свештенорадњу везану за цркву? Ово говори пре свега у прилог ономе што св. Никола Кавасила говори о Цркви да се она у тајнама распознаје. Међутим, биће нам јасније да схватимо зашто Црква добија своје обележје кроз Литургију а не и кроз друге свештенорадње ако узмемо у обзир чињеницу да је целокупан хришћански живот улазио у Цркву, и да је Црква живот, али и да је као такав био неодвојив од Св. Литургије.*1 Све што се тичало живота хришћана, изузев греха, вршило се заједно са Литургијом и зато је учешће верних у свим овим догађајима праћено, до данас, ношењем и приношењем дарова који су били дело њихових руку, а која је пракса типично литургијска.

Једном речју, Црква је као народ Божји од почетка пројављивала себе скупљена на једном месту и око једног догађаја а то је Литургија (уп. Дел. Ап. 2, 1, 41-47).

Ово нам даје за право да закључимо да идентитет Цркве, по православном схватању треба тражити у Св. Литургији. Међутим, каква је, или шта је Црква, кад о њој говоримо кроз њену Литургијску пројаву?

ЕСХАТОЛОШКИ ИДЕНТИТЕТ ЦРКВЕ

Црква је у Литургији пре свега есхатолошка заједница. То значи да се Црква овде у историји пројављује онаквом каква ће она бити и да је на тој основи њен идентитет не у ономе што она јесте сад, већ у ономе што ће она бити у будућем веку. Међутим, како ово треба схватити?

Есхатологија је реч о последњим догађајима и стварима везаним за свет и његово спасење. Ова тема је сама по себи врло сложена и њена обрада би захтевала једну посебну студију. Међутим, будући да је есхатологија битан чиниоц за објашњење идентитета Цркве, овде ћемо се на њу осврнути само у најкраћим цртама.

Основни елементи који одређују есхатологију поред тога што есхатологија значи последњи догађај, су заједница свега народа Божијег на једном месту, као и то да је то заједница око Месије. Јер кад Месија дође, по веровању Јеврејског народа, он ће сакупити народ свој Израилев на једном месту и основати Царство Божије. Овом догађају су се надали пре свега Јевреји као изабрани народ а његово место остварења је требао да буде Јерусалим са обећаном земљом. И то зато што је ово било Божије обећање пројављено кроз избор Аврама и у његовом лицу благосиљање свега народа израиљевог.

Дакле, Јеврејска есхатологија је подразумевала сабрање свега народа Божјег око Месије у последње дане ради оснивања Царства Божјег.

Међутим, да ли је ово обећање у Јеврејској историји имало и какву другу форму осим само вербалну?

Оно што је карактеристично за Јеврејску историју односа народа са Богом, јесте да је овај однос био у историји кроз испуњење закона које им је Бог дао. Међутим, ти закони су се увек односили на јеврејску заједницу и испуњавали су се у заједници. На тај начин однос Јевреја са Богом у историји је био онакав каквим га је Бог обећао Јеврејима да ће он бити на крају историје. Зато предање овог обећања Божијег као и сећање на њега Јевреји су чували пре свега у начину свога општења са Богом а то је било кроз заједницу скупљену на једноме месту. У скинији и око ње као и у јерусалимском храму и у синагоги преко свештеника, односно првосвештеника. Једном речју, Јевреји су имали заједницу са Богом кроз историју у једној форми сабрања и она је била праслика заједнице какву ће је имати на крају историје. Зато је историја јеврејског народа била сенка будућег истинитог Царства Божијег.*2

Будући да је Хришћанство као Нови савез народа са Богом у лицу Г. И. Христа, Сина Божијег који се оваплотио, био природни наставак С. Завета, и рекли бисмо још јача потврда истинитости овог првог Божијег обећања датог Авраму и потомцима Његовим о Царству Божијем, и основна структура хришћанске вере у будуће Царство Божије у новозаветној Цркви је остала иста; скупљен народ Божији око Месије Исуса Христа, који је потомак Аврамов, на једном месту. Промена је настала у томе што се у новозаветној Цркви за разлику од старозаветне појавио сам Месија.

Међутим, пошто је на основу сведочења Н. Завета Црква исчекивала остварење тога будућег Царства Божијег скупљена на Литургији (в. Дел. Ап. 1, 3-7), која је управо и имала јеврејску есхатолошку форму, то значи да се на основу Св. Литургије Црква појављује као будуће Царство Божије. Једном речју, управо захваљујући Св. Литургији кроз коју се испољава Црква и њен идентитет је у ономе што ће Црква бити у будућности а не што је она сада у историји. Зато што је Црква у Литургији икона Царства Божијега на земљи. И ко год уђе у

Цркву, улази у будуће Царство Божије управо улазећи у Литургију. (О овоме најречитије сведочи Крштење). Јер је истовремено и сама Литургија икона Царства Божијег. Овоме у прилог иде и чињеница да је Православна Литургија кроз векове све више украшавана управо да би се показала што веродостојнијом иконом тога будућег Царства Божијег.

Дакле, оно што је од велике важности за указивање на идентитет Цркве а везано је за њену пројаву у Св. Литургији је Црква као будуће Царство Божије.

Јер, ако је Царство Божије скупљен народ Божији у Личности Месије, то управо показује Црква кроз Литургију и Литургијом. Зато је она називана Горњим Јеру салимом, градом Божијим, обећана земља. Сви, дакле, ови називи указују на будуће Царство Божије које је обећао Бог Јеврејима још у С. Завету, а које је наследила Новозаветна Црква показујући се таквом управо у литургијском сабрању.

С друге стране, пошто је Литургија отелотворавала икону Царства Божијег као есхатолошког, последњег догађаја у историји, сви који су учествовали у Литургији почевши од Христа који се овде јавља као Судија и спаситељ света, и прворођени од све браће, јављали су се у својим есхатолошким службама. (Уп. Св. Максим, Мистагогија). Другим речима, у Литургији се верници и свет јављају каквим ће бити у Царству небеском а не какви су сада.

Међутим, запитаће се неко: зашто је све ово важно напомињати у контексту одређења идентитета Цркве?

Важно је због тога што ако Црква себе пројављује кроз Св. Литургију тада је Црква есхатолошка заједница, будуће Царство Божије овде на земљи. За разлику дакле од Католичке еклисиологије а која је све присутнија и у Православљу, која Цркву види као израслу из прошлости и прошлих догађаја те је зато код католика Литургија сећање и изображававање страдања Христовог и тајне вечере као историјског догађаја, Православна еклисиологија види корен Цркве у будућности.*3 На тај начин не само да је Св. Литургија у православној традицији

обогаћивана велелепношћу, показујући да она пројављује будуће Царство Божије, већ је и сав остали живот Хришћана имао ту димензију - димензију будућег Царства. Почевши од устројства Православне Цркве до односа њених чланова једног према другом и према свету који је улазио у Литургију.

ЦРКВА КАО ТЕЛО ХРИСТОВО

Поред горе наведене карактеристике Цркве да је она икона будућег Царства Божијег, а која карактеристика потиче управо из Литургије, Црква је и Тело Христово по рецима Ап. Павла. Ово име за Цркву је од великог значаја јер изражава саму суштину Цркве, али је у исто време и тешко за разумевање, поготову данас. Један од узрока што се данас под Црквом подразумева један апстрактни појам а не једна конкретна видљива заједница, управо је ово име за Цркву. Тим пре што се под Телом Христовим подразумева једна индивидуа а не заједница. Међутим, одакле извире ово схватање Цркве да је она Тело Христово, тј. тај исти Христос и шта под њим треба разумети?

Као што смо већ напоменули Јевреји су очекивали појаву Месије и са њим остварење заједнице Царства Божијег као началником тога царства. То се и догодило у последње дане када се Син Божији оваплотио и показао се као Месија Христос. Зато су се они који су Христа признали за Месију збили око њега у заједници свуда га пратећи у његовом животу. Тиме су они пред својим сународницима и сведочили за Христа да је Месија, изабраник Божији који ће основати Царство Божије, али је и та заједница постала Христова заједница управо због тога што је он био њен началник.

Међутим, за разлику од Јеврејског веровања да ће Бог на крају основати Царство Своје на челу са Месијом кога су Јевреји поистовећивали са човеком који ће бити послан од Бога, хришћани су у лицу Месије видели не само човека, већ и Бога, Сина Божијег, Г. И. Христа који је постао глава народа Божијег и читаве творевине, тј. главе те исте Цркве која има свој почетак у Старом завету. На тај начин је старозаветна Црква постала

Црква Христова. Из овог догађаја је најпре Црква названа Тело Христово.

Међутим, на који начин су хришћани наставили да потврђују своју веру у будуће Царство Божије чији је началник Месија који је истовремено и човек и Син Божији, Богочовек и изражавају себе као Цркву која је икона Царства Божијег и Тело Христово после Вазнесења Христовог на небо? Одакле то да је код Ал. Павла као и код каснијих Отаца Црква постала не само Тело Христово као једна хришћанска заједница, него једно органско тело тај исти Христос Син Божији?

Несумљиво је на основу сведочења Цркве записаног у Св. Писму Н. Завета, а касније и код других светих отаца, да је новозаветна Црква скупљањем на Литургији потврђивала своју веру у обећано будуће Св. Царство Божије и изражавала себе у њој као то исто Царство. Јер Литургија је била *с??ае??* свега народа Божијег око Христа *е?п? т? а?т?* и на тај начин је Црква наставила старозаветну есхатологију као обећано Царство Божије. Ово ће се наставити и после новозаветног периода, да Црква себе изражава Литургијом као скупљени народ Божији око епископа који је по речима Св. Игњатија икона Христа Сина Божијега управо у Литургијском сабрању.

С друге стране, Литургија је изражавала и то да је Црква и после Вазнесења Христовог његово Тело, пре свега што је сама Св. Литургија добила карактер Тела Христовог зато што је њен началник и даље био Христос у лицу епископа, а затим и Црква кроз Св. Литургију јесте тај исти Христос. То се јасно види и у списима Св. Игњатија, као и код Св. Иринеја Лионског а и код других Црквених отаца.

Међутим, ово не би требало схватити у том контексту да Литургија наставља да пројављује Цркву као Тело Христово настављајући при том трајање овога историјског догађаја када су апостоли били у заједници са Христом за време његовог земног живота. Напротив. Као што је Христос и за време свога земног живота у заједништву са апостолима пројављивао и најављивао будуће заједништво са њима у Царству Божијем, тако и Литургија пројављује то исто заједништво са Христом у

Царству Божијем али сада силом Духа Светога. Због тога, како показује Н. Завет, Литургија не последује Христовом земном животу да би била на тај начин икона онога што се догодило у прошлости, већ је она икона будућег века посредством Духа. У осталом, Литургија постоји и пре Христовог Вазнесења на небо (тајна вечера-пасха) показујући на тај начин да је и Јеврејска Пасха, иако у односу на Литургију по силаску Св. Духа далеко несавршенија, заједно са Христовим животом и делатношћу на земљи икона будућег Царства. Међутим, ово би било немогуће схватити без ове претходно поменуте есхатолошке димензије Литургије као Царства Божијег која и даје идентитет Цркви без обзира што се Црква у својој историјској делатности показује и у другом светлу.*4 Као објашњење овога ево још једног примера.

Христос се у свом историјском животу појављује као слуга у Цркви, и као последњи, најмањи у њој. Он се, другим речима, у историјском контексту јавља као обичан човек, као један од нас, док се у есхатолошком догађају, у Литургији јавља Сином Божијим. С те стране, без обзира на то што су апостоли и многи народ који је веровао у Христа увек пратили Христа и на тај начин показивали да заиста верују у Њега као Месију, место које је Христос заузимао у Литургији између својих ученика показивало га је Богом и спаситељем и судијом свега. То показују и јављања васкрслог Христа која су пре свега израз његовог божанства а сама су смештена сва у Литургијски догађај. То значи да је Христово Божанство пре свега пројављивано Литургијом па се зато он и као Судија света показује у литургијском сабрању (уп. Мат. 25, 31-46). Јер, једино Бог може судити свету, а никако човек то што и ми данас верујемо и исповедамо, а што су веровали и Јевреји. Међутим, у свом историјском животу Христос се није појавио као Судија. Напротив, њега су осудили. Али у Литургији која показује будућност и истину света он је Судија свету.

Наиме, место које је Христос заузимао у Литургији, а то је да је он био њен началник, њена глава, дало је карактер не само Литургији већ и Цркви која се кроз Литургију показује. Будући да је у сабрању Цркве главну реч водио њен началник, Црква је у њему видела свој идентитет и своје постојање као у Христу.

Тако је Црква добила име Тело Христово, или тачније тај исти Христос у односу на Литургију као икону будућег Царства и као заједницу окупљену око Христа. Али на овај начин су и сви остали чланови Цркве кроз јединство са епископом у Литургији постајали иконе Христове јер се овде у Литургији јављају као припадници будућег Царства Небеског. Зато израз Тело Христово за Цркву подразумева заједницу многих у Христу а не Христа као индивидуу.

Међутим, с правом ће се запитати неко: да ли се на овај начин кроз Литургију Црква пројављује заиста као једно органски повезано Тело Христово, каквим је ми у осталом и сматрамо, ако се то постиже само заједницом и заједничком молитвом њених чланова?

Као одговор на ово питање ваљало би подсетити на један карактеристичан пример из Литургије који је везан за поистовећивање Цркве са Христом, тј. Телом Христовим. Наиме, ради се о призиву Св. Духа. Као што се то данас на основу Златоустове и литургије Св. Василија види Св. Дух се призива и на дарове које смо предложили али и на све нас, на Цркву. Међутим, у старим анафорама где има призива Духа Светога он се призива искључиво на Цркву, на нас. То указује да призив Светога Духа није био везан за претварања дарова, као што се то данас мисли. Јер, ако дарови нису тело и крв Христова пре уздизања, а уздизање и принос је радња која се дешава пре призива Светога Духа, питамо се с правом: шта тада приносимо, и шта исповедамо када понављамо Христове речи „узмите, једите, ово је тело моје...“, показујући на дарове? Старе анафоре зато не спомињу призивање Св. Духа на дарове, већ на нас, на Цркву зато што се оно не односи на претварање дарова. То је и пре призива Тело и крв Христова. Међутим, шта онда значи призивање Светога Духа? То значи да се Дух призива да дође на нас и учини нас заједничарима Тела Христовог тиме што ће нас удостојити да се причестимо њиме и постанемо органски по-везани са Христом и на тај начин Црква Духом Светим постаје тај исти Христос. Због тога је силазак Св. Духа толико важан за Цркву, јер је он чини Христом. И ово се догодило, силазак Духа

на Цркву, по сведочењу Св. Писма на Литургији (в. Дел. Ап. 2, 1-5).

Да закључимо: све карактеристике Цркве и то пре свега да је она у свом идентитету то што ми и исповедамо о њој у симболу вере: једна, света, васељенска, апостолска извиру управо из Св. Литургије као будућег Царства Божијег и као тог и истог Христа кога Литургија иконизује овде и сад у историји. Јер, примера ради, сви смо свесни чињенице да Цркву у њеним историјским оквирима не чине само свети, већ и грешници. Такође је она сад и овде раздељена на многе по местима Цркве. Још ни њена васељенскост не би могла да се оствари у историјском оквиру. Међутим она је и једна и света и васељенска управо онда када се пројављује у Литургији зато што се у Литургији пројављује у есхатолошком своме стању као Тело Христово, на основу кога и добија свој идентитет.

Једном речју Црква се јавља као икона будућег Царства Божијег у историји у Литургијском сабрању око Христа и као Тело Христово.

ЦРКВА ЈЕ ИКОНА БУДУЋЕГ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГ

Из свега што смо досад рекли јасан је закључак да идентитет Цркве извире из Литургије а то значи да извире из будућности. Јер, Литургија је икона будућег Царства Божијег. Зато све оно што можемо рећи о Цркви односи се на њену истину која је будуће Царство Божије. То значи да се њен идентитет не темељи на историјским збивањима и на ономе што се у историји чини да је истинито и добро већ на будућем царству, на Литургији и зато је Црква једина истина у историји у свом Литургијском сабрању и ако је још и она само икона те истине. Зато све оно што је потребно да Црква чини у историји, и да њена делатност буде истинита, да би била Црквена, треба да извире из будућег Царства Божијег, и треба пре свега да пројављује то будуће Царство кроз Литургију. И зато Црква треба да је везана пре свега за служење Литургије, јер је Литургија управо пројава овог Царства и зато се једино у Литургији и Црква појављује у своме истинитом лику.

Међутим, запитаће се неко: шта је са оним што Црква чини мимо Св. Литургије? Да ли и то треба да чини и да ли јој и то даје неки идентитет?

Може много тога Црква да чини у историји што не извире из будућег Царства, тј. из Литургије. То је пре свега њена делатност везана за ублажење бола кога историја наноси свету. Ту се подразумевају све врсте хуманитарних делатности, као и оне које нису нимало пријатне а везане су за историјско одржање свога народа, као што је рат и слично. Међутим, ово не даје Цркви идентитет и по томе она неће остати Црквом и иконом Царства небеског, већ иконом нечега другог. Зато треба разликовати Литургију која Цркви даје вечни идентитет и оно што она чини у контексту историјских збивања. Слично Христу и разлици његовог земног живота од његовог есхатолошког, вечног начина живота. У историји Христос је страдалник, а у вечности Бог који спасава све страдалнике. И ова друга димензија даје идентитет Христу Господу, без обзира што је и он страдао. Исто је и са Црквом. И зато све активности Цркве ма колике да су на први поглед корисне и добре, неће јој дати идентитет као Царства Божијег ако она себе не изражава пре свега кроз служења Литургије. Напротив, активности Цркве које су на уштрб Литургије подривају Цркву лишавајући свет Божијег спасоносног присуства у њему.

Дакле, Црква показујући себе у Литургији је оно што ће бити у будућности. То потврђују и речи Св. Максима Исповедника које смо навели на почетку а који каже: Стари Завет је сенка, Нови Завет је икона а истина је будуће стање света. Међутим, како то треба разумети? Да ли то значи да Црква сад и овде у историји нема истине у себи? Шта је сама по себи икона?

Како треба схватити тај израз „будуће Царство Божије“?

Да почнемо од последњег питања јер чини нам се да је оно кључ за одговор и тумачење Цркве као иконе будућег века.

Под утицајем платонизма, а затим и оригенизма, будуће Царство небеско се обично схвата као паралелни идејни свет овог материјалног света. Веза која постоји између њих су душе, или

логоси твари који су у овом свету а које треба ослободити од материје и тако их спасти и вратити их у Царство Небеско као идејни првобитни свет. Дакле, када се говори о будућем Царству небеском у контексту платонистичко-оригенистичког схватања, а које очекује Хришћане по завршетку њиховог живота, мисли се на једно предпостојеће царство у које се стално враћају вечни духови, или душе из овоземаљског живота, и које је само местом одвојено од земље, горе је на небу, а не и временом - да још не постоји као истина. Оно постоји и сад али је на небу, и за разлику од земље где је живот лажан и привидан оно је истинито.

У контексту оваквог тумачења Цркве као иконе будућег Царства Божијег јасно је да се Црква јавља, као привид и одблесак Царства Божијег и да је њено трајање ограничено са трајањем историје. Израз „икона“ који је код Св. Максима употребљен за Цркву, а ако се тумачи у контексту нехришћанског, већ оригенистичког схватања, пре означава слику прототипа, оригинала која нема никакве истине у себи већ је само илузија на стварност, него оно што израз икона у Хришћанству и значи. Слично слици, фотографији једног човека, која нема никакве онтолошке везе са прототипом до само идејне. Тако ако уништимо једну такву слику, фотографију прототипу нисмо при том ништа наудили. У овом контексту, ако уништимо земаљску Цркву, небеској нисмо ништа наудили! Међутим, да ли је баш тако? Да ли Св. Максим мисли исто као и Ориген и Платон о Царству Божијем?

У контексту свето-максимовског тумачења Будућег Царства небеског, а против оригенизма, истина света нити је у прошлости, нити пак изван света на небу у једном духовном, идејном свету који сада паралелно сапостоји са својом сликом која је земаљска Црква. Будуће Царство је догађај будућности који се као такво још није десило и зато не сапостоји паралелно са земаљском Црквом. Оно нам је обећано од Бога и његов предокс имамо у Св. Литургији сад и овде. Зато ово будуће Царство постоји сад и овде у историји, али у икони, као Црква. И то као Црква у догађају Св. Литургије. Због тога онај који не учествује у Литургији сад и овде неће учествовати ни у будућем

Царству (уп. Јн. 6, 53-56). У односу на овакав приступ Цркви као икони Царства Божијег икона, а самим тим и Црква, има истине у себи, за разлику од слике која нема истине. Међутим, то је непотпуна истина. То је истина у икони, или икона као истина која ће тек бити истина у будућем веку и догађају (уп. Јевр. 10, 1 и 11, 1). У овом контексту свако ниподаштавање иконе, тј. Цркве у њеном Литургијском сабрању је ниподаштавање прототипа, односно Царства Небеског које је прототип Цркве. С Друге стране, љубав према Цркви је љубав према Царству небеском, као и према Христу јер је Црква тај исти Христос.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Одређење идентитета Цркве је од суштинског значаја за спасење света. Од одговора на питање шта је Црква битно зависи и сам начин постојања у Цркви и живљење онога што исповедамо. Зато није ни чудо што имамо огромних тешкоћа данас да поистоветимо своју веру и своју љубав према Богу са учешћем на Литургији и љубави према ближњима скупљеним у Литургијском слављењу Господа.

С друге стране, Православно устројство Цркве је утемељено на Литургији и на тај начин Црква се и по свом устројству које чува литургијске службе јавља као икона Царства небеског.

Лоцирање извора идентитета Цркве од Литургије на нешто друго што је продукт историје и људских сила опасно прети да Цркву заиста сведе на једну хуманитарну организацију.

Међутим, мењањем и саме структуре Литургије, што је на жалост врло чест случај у Православљу у последње време, тј. да се Литургија служи без присуства народа, да се служи у црним одежама и тс., и поред тога што Литургија и даље може остати пројавом Цркве, она ће неминовно изгубити обележје Царства небеског. То може имати за последицу, не само промену идентитета Цркве, већ и њену организацију у као и промену целокупног њеног учења о спасењу.

---

*1 Види П. Трембелас, Св. Литургија и њен однос према другим тајнама и требама, у „Евхаристион“ у част А. Аливизату, 1958. ст.462-472, Атина.

*2 Карактеристичан је израз Св.Максима за С.Завет да је то сенка будућих добара а Н. Завет је икона тих истих будућих добара, или Царства Божијег. (В.Св.Максим, ПГ 4, 137Д). Ово међутим треба схватити у контексту истине Цркве као есхатолошког догађаја. Да ће Црква тек постати истина. О овоме ће бити речи опширније у последњем пасусу овога чланка.

*3 Посебно је важно у контексту разумевања ове разлике између католичког и Православног схватања Литургије указати на молитву анамнезе у Православној Литургији у којој се сећамо не само прошлих догађаја из Христовог живота учињених за нас, већ и будућих који се још није догодио. То је сећање на други и славни Христов долазак. Ово као и податак у једној другој Литургијској молитви где се каже да нас је Христос већ узвео на небо, управо указује на есхатолоску димензију Православне Литургије. Насупрот, католици у литургији виде икону прошлости.

*4 Како показује владика пергамски Јован (Зизиулас) у својој студији *Implications ecclesiologiques de deux de pneumatologie*, у *COMUNIO SANCTORUM*, Женева 1982, делатност Духа се везује управо за есхатологију и пројављује се у Литургији као заједница. (уп. Дел.Ап.2,17).